

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Att. Audun Digerud og Karin Hårstad Fonn

Innspill til profesjonsmeldinga - UiT Norges Arktiske Universitet

Vi viser til brev av 28. april 2023 fra Kunnskapsdepartementet der vi ble invitert til å komme med innspill i forbindelse med profesjonsmeldingen. UiT takker for muligheten til å komme med innspill, og ønsker å gi følgende uttalelse, med utgangspunkt i de vedlagte spørsmålene:

Generelt

Spørsmål 1

UiT er enig i de foreslåtte problemstillinger som må klargjøres. Vi mener også det er viktig å nevne behovet for bærekraftige modeller for fleksible, desentraliserte utdanninger, samt utfordringen med at mange unge ønsker å ta utdanning uten å flytte. Fleksible og desentraliserte utdanninger ble opprinnelig utviklet for voksne familiemennesker i arbeid som ikke kunne eller ville flytte. Nå ser vi at også de unge søkerne ønsker å delta i disse samlingsbaserte utdanningene. Det er vanskelig å tilby et bredt fagvalg i desentraliserte utdanninger på grunn av for lav søkning, og det er viktig at flere studenter velger campus-baserte utdanninger for å dekke regionens behov for fagkompetanse.

Spørsmål 2

For å møte fremtidens kompetansebehov må vi utvikle utdanningsmodeller som balanserer studentenes ønsker om tilgjengelighet og kvalitet, samtidig som vi sikrer bærekraft i ressursbruk, miljø og arbeidsmiljø, jf. punktet over. Universiteter og høyskoler bør tilrettelegge for mer fleksibel undervisning og støtte livslang læring.

UiT fremhever videre behovet for kompetanse innen nye fenomener som oppstår i takt med samfunnsutviklingen, deriblant kunstig intelligens, grønn omstilling, pandemier og hybrid krigføring. Å inkludere slike temaer i profesjonsutdanningene er nødvendig for å håndtere disse utfordringene på en god måte. For å forberede studentene på et yrkesliv der de forventes å samarbeide med andre profesjoner, vil dessuten tverrfaglig samarbeid underveis i utdanningen være viktig.

Det er også viktig å øke kompetansen om samisk kultur og samfunn for å møte fremtidens behov. Stortingsmelding 13 (2022-2023) om samisk språk, kultur og samfunnsliv, samt rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen, understreker betydningen av kunnskap og kompetanseutvikling innen samiske spørsmål. Det er behov for at profesjonsutdanningene over hele landet gir kunnskap om samisk kultur og samfunn til alle kandidater, og samisk språkkompetanse for de som skal arbeide i samiske områder. UiT som Norges og verdens nordligste universitet støtter dette perspektivet, og det bør inkluderes når man diskuterer profesjonsutdanningenes rolle i å møte fremtidens kompetansebehov. Det er behov for nasjonale ordninger for kompetansestøtte om samiske tema i profesjonsutdanningene, og samarbeid mellom institusjoner i nord, som Nord universitet, UiT Norges arktiske universitet og Samisk høyskole, kan være en god løsning. Videre må det etableres gode ordninger for å sikre at kandidater med samisk

språkkompetanse kan utdannes ved institusjoner over hele landet, noe som krever nasjonalt samarbeid og innsats, og dette bør også adresseres av profesjonsmeldinga.

Kvalitet

Spørsmål 3:

UiT opplever at praksiskapasiteten kan være knapp, for eksempel i helsefag, noe som igjen påvirker relevanskvaliteten i utdanningene. Her trekkes ferdighetstrening og simulering frem som gode måter å oppnå økt relevans og kvalitet på, til tross for manglende praksiskapasitet. UiT foreslår derfor at dette tillates i større grad enn det lover, forskrifter og EU-direktiv åpner for i dag. Også mer fleksibilitet i rammeplaner, for å kunne tilby kontakt med næringsliv fra et tidligere tidspunkt i studieløpet, samt legge til rette for mer regional egenart i samarbeid med lokalt arbeidsliv. Dette kommer vi tilbake til.

Spørsmål 4 og 5

For UiT er det utfordrende å rekruttere erfarne ansatte fra praksisfeltet. Lønnsutfordringer, spesielt innen sykepleie- og lærerutdanninger, er en tydelig hindring. Et begrenset rekrutteringsgrunnlag og konkurranse fra andre arbeidsgivere som helseforetak, skoler og kommuner forverrer situasjonen. UH-sektoren har ikke konkurransedyktig lønn, noe som fører til betydelig lønnsnedgang for kandidater med fersk erfaring fra praksisfeltet. Derfor er det vanskelig å tiltrekke seg ansatte med praksiserfaring, og dette må adresseres.

Spørsmål 6

På grunn av samme utfordring som nevnt over er det også utfordrende å rekruttere ansatte med førstestillings- og toppkompetanse i profesjonsutdanningene, og manglende rekruttering til vitenskapelige stillinger kan påvirke forskningsmiljøets styrke. Å øke antallet personer som tar doktorgrad kan være et tiltak. Innen ingeniørutdanningene bør spesielt rekruttering av norskspråklige kandidater til stipendiatstillinger prioriteres, da en utfordring her er mangel på kandidater med tilstrekkelig norskferdigheter som kan bidra i undervisning. Det er imidlertid viktig å unngå et for ensidig fokus på kandidater som går fra mastergrad til doktorgrad og deretter til universitets- og høyskolesektoren. Disse kandidatene er så klart viktige for å opprettholde solide forskningsmiljø, men man trenger også ansatte med bakgrunn fra det relevante praksisfeltet. Det er derfor nødvendig å opprettholde førstelektor-dosentstigen for å sikre ansatte med praktisk erfaring, selv om rekruttering av kandidater med forskerkompetanse også må sikres.

Spørsmål 7

Man bør, som nevnt over, jobbe for å rekruttere forskningskompetanse inn i profesjonsutdanningene, og jobbe for å bygge opp solide forskningsmiljø. Utvikling av forskning på og i utdanningene og økt vektlegging av forskningsgrupper og forskningsaktiviteter på profesjonsrelevante områder, som kan løse reelle utfordringer i feltet, kan være hensiktsmessig. Vektlegging av forskningsbasert undervisning vil også være viktig, og forskningsrelaterte emner kan inkluderes i læreplaner for å øke bevisstheten om forskning blant studentene i profesjonsutdanningene. Man kan også fremme muligheter for studentdeltakelse i relevante forskningsprosjekter. Forsknings samarbeid mellom profesjonsutdanninger og andre relevante forskningsmiljø og -institusjoner, både nasjonalt og internasjonalt, kan også være svært verdifullt. Det kan bidra til kunnskapsdeling, utveksling av forskningsmetoder og -resultater, samt gi økt mulighet for ekstern finansiering, som igjen vil stimulere til enda mer forskning og føre til enda sterkere forskningsmiljø. Det er viktig å oppmuntre til, og fasilitere for, slikt samarbeid, også på profesjonsutdanningene.

Spørsmål 8 og 9

UiT mener at rammeplaner generelt sett er en positiv tilnærming til profesjonsutdanningene. De fastsetter klare krav til relevans og praksis, som er avgjørende for høy kvalitet i slike utdanninger. Rammeplaner gir også et forutsigbart rammeverk for studenter, universiteter og høyskoler, samt arbeidslivet. For ingeniørfagene er det ønskelig å beholde de nåværende rammeplanene på grunn av den friheten de gir. Disse rammeplanene bidrar også til en felles standard på tvers av institusjoner, som letter studentmobilitet.

Rammeplanene kunne imidlertid ha gitt ytterligere rom for å utvikle mer egenart i samarbeid med regionalt arbeidsliv. Dette ville også åpne for muligheter for mer arbeidsdeling på tvers av UH-institusjoner. Mer fleksibilitet i rammeplanene ville også kunne åpne opp for kontakt mellom studenter og praksisfeltet på et tidligere tidspunkt i utdanningsløpet, noe som kan være viktig for relevans i utdanningene. Nå som Nokut har gitt klarsignal for at Fagskolene kan utdanne på høyere nivå (bachelor), vil det dessuten være behov for en rolleavklaring mellom Fagskolene og UH-sektor, og dette bør diskuteres i Profesjonsmeldinga.

Spørsmål 10 og 11

UiT vektlegger betydningen av kontakt med arbeidslivet for å tilby relevante og kvalitetsrike profesjonsutdanninger som møter samfunnets behov. Flere av våre utdanninger har gode forbindelser med praksisfeltet gjennom praksisordninger og involvering av representanter fra arbeidslivet i undervisningen. Vi erkjenner imidlertid at noen studenter har begrenset kontakt med sine bransjer før senere i studieløpet. Vi tenker det er viktig å etablere tett samarbeid med arbeidslivet allerede fra tidligere stadier i utdanningen for å tydeliggjøre for studentene at utdanningen de tar er relevant for yrket de etter hvert skal inn i. Tettere kontakt kan også føre til at utdanninger lettere fanger opp arbeidslivets behov og eventuelle endringer. Det må dermed legges opp til og legges til rette for et tett og formalisert samarbeid med arbeidsliv, også i form av administrativ støtte, ved for eksempel rådgivning og hjelp til nettverksbygging. En litt friere rammeplan vil som sagt kunne muliggjøre kontakt mellom studenter og praksisfeltet tidligere. Vi vil også nevne suksessen til tilskuddsordningen for lokal kompetanseheving i barnehage og grunnopplæring, som fremmer forpliktende samarbeid mellom UH-institusjoner og barnehager/skoler og bidrar til tilpasning av utdanninger til lokalsamfunnets behov og kompetanseutvikling ved en UH-institusjon. Lignende ordninger kan vurderes på andre fagfelt for å stimulere til tett samarbeid mellom arbeidslivet og UH-sektoren.

Kapasitet

Spørsmål 12

Kapasiteten i helsefaglige profesjonsutdanninger avhenger av tre faktorer: Tilgjengelige praksisplasser, robuste fagmiljøer og tilstrekkelig antall kvalifiserte søkere. For å håndtere dette, bør man arbeide tett med praksisfeltet, samt rekruttere dyktige fagpersoner og studenter. Innen lærerutdanningen er hovedutfordringen rekruttering, og ikke manglende kapasitet, og dette må prioriteres nasjonalt.

Spørsmål 15 og 16

UiT tilbyr allerede flere fleksible og desentrale utdanningstilbud av god kvalitet, for eksempel innen vernepleie, helsesykepleie, barnevern og sosialt arbeid. Likevel er det noen barrierer vi ønsker å adressere.

For det første er det viktig å ha tilstrekkelig utdanningsfaglig digital kompetanse blant både ansatte og studenter, og kompetanseheving på dette området må prioriteres. Det må dessuten gjøres et arbeid for å sikre gode læringsmiljø, også i nettbaserte utdanninger der studenter kanskje har det digitale læringsmiljøet som sitt eneste læringsmiljø.

I Nord-Norge utgjør de store avstandene og begrenset tilgang på offentlig transport en utfordring. Noen profesjonsutdanninger, som ingeniørfagene og sykepleie, krever praktiske øvelser, som for eksempel laboratoriearbeid og ferdighetstrening. I noen tilfeller kan det være mulig å samarbeide med større bedrifter utenfor campus for å tilby laboratoriefasiliteter, men slike muligheter er begrensede i nord. Som et resultat må desentrale studenter i Nord-Norge forvente å reise til campus for å få den nødvendige kompetansen i mange profesjonsutdanninger. Dette medfører betydelige kostnader for studentene i form av reise og opphold. For UH-institusjoner kan desentralisert utdanning også medføre betydelige utgifter når ansatte må reise til andre deler av regionen for å undervise. For å lykkes med denne typen utdanning er det nødvendig med finansieringsordninger som tar hensyn til reisekostnader for både studenter og ansatte. Hybridløsninger ved kortere økter kan muligens redusere reisekostnader, men det kan på sikt påvirke læringsmiljøet negativt og redusere undervisningskvaliteten. Dette krever dessuten mye koordinering og dermed også ressurser. Å leie inn lokale undervisere ved samlingsstedene kan være en midlertidig løsning, men heller ikke det er ideelt på lang sikt. For å sikre en fagtung og forskningsbasert utdanning, er det viktig at underviserne er tilknyttet institusjonens forskningsmiljø. En mulig løsning er å bruke en kombinasjon av fysiske og digitale samlinger, som gir mer fleksibilitet uten å gå for mye på bekostning av kvalitet og læringsmiljø. Imidlertid vil samlinger utenfor campus uansett kreve ekstra ressurser økonomisk, faglig og administrativt. Desentrale og fleksible utdanningstilbud er som vi ser svært kostnadskrevenende, og kanskje spesielt i Nord-Norge, på grunn av de store avstandene og et begrenset kollektiv-tilbud. Finansiering til stabile fleksible og desentraliserte tilbud bør dermed styrkes.

Spørsmål 17

For å øke rekrutteringen til etterspurte profesjonsutdanninger blant unge, er flere tiltak nødvendige. Synliggjøring av suksesshistorier og positive sider ved profesjonsutdanninger er essensielt, for per tid snakkes ofte lærer- og sykepleieryrket ned i media. Dette kan virke avskrekkende på ungdommer, og som en konsekvens påvirke rekruttering negativt. Ved å fremme positiv omtale kan man øke interessen og

motivasjonen hos unge, og inspirere flere til å vurdere disse utdanningsveiene. Økonomiske insentiver, som stipender, tilbakebetalingsordninger for studielån eller skattefordeler for fullføring av profesjonsutdanninger, kan også tiltrekke flere unge. Å gjøre flere heltidsutdanninger samlingsbaserte kan også være en idé for å nå ulike målgrupper, inkludert unge studenter som enten ønsker eller må jobbe ved siden av studiene.

Spørsmål 18

Muligheter for å strekke studiene ut i tid er en viktig forutsetning for å lykkes med å rekruttere voksne studenter til desentraliserte studietilbud, samt sørge for høy gjennomføringsgrad. Denne målgruppen, som i stor grad har jobb og familieforpliktelser, har begrenset kapasitet til å være fulltidsstudenter sammenlignet med campusstudenter, og fleksibilitet i progresjon kan gjøre det mulig for flere å ta en utdanning. Ved for eksempel å dele emner opp i mindre moduler kan studentene tilpasse sin studieprogresjon etter tilgjengelig tid. Slik tilpasning for desentrale studenter bør være den normale modellen, og ikke regnes som avvik fra normert studietid. Modulbaserte emner kan også brukes i etter- og videreutdanningstilbud, der enkelte moduler kan tas for å styrke egen kompetanse innenfor relevante tema, uten at man trenger å ta emnet eller studieprogrammet i sin helhet. Det er også viktig å tilrettelegge for noe fleksibilitet eller tilpasning av praksis i profesjonsutdanningene, slik at også praksis kan kombineres med familieliv og andre forpliktelser. Mange som søker fleksible og/eller desentraliserte utdanningstilbud har allerede relevante jobber, og dette bør utnyttes bedre. Man kan for eksempel tenke seg at studenten, bedriften og universitet kan legge til rette for en eller flere skreddersydde moduler tilknyttet ett eller flere enkeltemner i studiet.

Det er imidlertid viktig å merke seg at deltidsutdanninger binder opp betydelige ressurser over tid, og å kombinere heltids- og deltidsstudier på samme institutt krever omfattende administrasjon og logistikk, til tross for at det kan øke rekrutteringsgrunnlaget.

Spørsmål 19

Ettersom opptak på ingeniørutdanning krever spesiell studiekompetanse, er tilfanget av kvalifiserte kandidater begrenset i Nord-Norge. For å rekruttere kvalifiserte ingeniørstudenter, er prekvalifisering gjennom forkurs viktig. Andre alternative opptaksveier som Y-vei, 3-sem e.l. er også mulige tiltak. Frafall på forkursene er høyt, og tilrettelegging av et studiemiljø, spesielt for desentrale studenter, er avgjørende for å redusere frafall og øke gjennomføringsgraden. Studiesentrene kan være viktige møteplasser for desentrale studenter i samme region.

UiT tester per tid en modell i Kirkenes med delvis nettbasert forkurs i ingeniørutdanning, supplert med lokale lærere i matematikk og fysikk. Vi legger også til rette for at studentene kan bruke to år på forkurset om dette er nødvendig for at de skal kunne gjennomføre. Finansiering av faglærere i Kirkenes er midlertidig, og dekkes på nåværende tidspunkt av prosjektmidler gitt av Sør-Varanger Utvikling. Prekvalifisering etter denne typen kan være nødvendig for å rekruttere flere studenter til forkursene, og dermed også ingeniørutdanningene, og da trengs videre finansiering for å dekke kostnadene ved studiestedene.

Praksis

Spørsmål 22 og 23

For å legge til rette for at flere får den praksisen de trenger, må enda bedre kommunikasjon mellom UH-institusjoner og praksisfeltet til. Samarbeid og solide partnerskap med arbeidsgivere innen relevante bransjer og fagfelt kan bidra til å sikre tilgang på praksisplasser. Avtaler som sikrer forutsigbarhet i praksistildelingen, må dessuten på plass. Mål, læringsutbytter og veiledningsstrukturer vil bidra til å sikre at studentene får relevant praksiserfaring, og det er essensielt at studentene også er innforstått med hva slags kunnskap de skal sitte igjen med etter endt praksisperiode. Jevnlige evalueringsrunder av praksis, der også praksissted og veiledere deltar, er vesentlig for å fange opp og forbedre eventuelle svakheter og mangler. Veiledere med god veilederkompetanse og god nok tid til å ivareta studentene er dessuten viktig, så arbeidsgiver må legge til rette for at dette lar seg gjøre. Myndighetene bør sørge for klare retningslinjer, standarder og krav for praksis, og samarbeide tett med arbeidsgiverorganisasjoner og bransjeorganisasjoner for å identifisere behov og kravene til arbeidslivet for å kunne tilpasse utdanningsprogrammene og praksisen til de faktiske behovene i arbeidsmarkedet. Regjeringen bør dessuten sikre økonomisk støtte til reiser og opphold for studenter for å få studenter til å være i praksis andre steder enn på studiestedet, ettersom praksiskapasitet på et studiested ikke alltid stemmer overens med antall studenter. Dette kan skje gjennom Lånekassen, eller ved at universitetene får økt sin

finansiering. Til slutt ønsker vi å poengtere at også studentene har et ansvar i å sikre en god og relevant praksisopplevelse. Forventningsavklaring på forhånd er viktig, slik at studentene kan være proaktive og ta ansvar for egen læring under praksis.

Spørsmål 24

For å forberede studentene på et yrkesliv der de forventes å samarbeide med andre profesjoner, kan det være formålstjenlig å utforske nye praksisformer, der studentene møter nettopp denne typen samarbeid. Det bør også legges opp til trening på tverrfaglig samarbeid allerede underveis i utdanningsløpet, for eksempel ved hjelp av tverrfaglig prosjektarbeid eller et samarbeid på tvers av fakultet og fagmiljø om felles emner, eller eventuelt felles førstear.

Spørsmål 25

For å motivere arbeidsplasser til å ta imot flere praksisstudenter, må man for det første sørge for tilstrekkelig finansiering av praksisfeltet, også i primærhelsetjenesten, slik at det blir økt insentiv for å ta imot studenter. Med en slik finansiering bør det også følge en undervisningsplikt. Praksisfeltet må dessuten sikre tilstrekkelig personell slik at veilederne har tid til å følge opp studentene og utvikle sin praksisveilederkompetanse. Økt andel veiledere med formell praksisveilederkompetanse vil også være viktig.

Spørsmål 26

Når det gjelder lengde og mengde på praksis i lærerutdanninger, er dette noe som må utredes. [Studenter uttrykker at de er misfornøyde med praksis](#), og UiT tenker dette er et signal som er viktig å lytte til. Vi oppfordrer regjeringen til å se til andre land, der det finnes ulike modeller på praksis. Det foreslås at det settes av midler til pilotforsøk der slike modeller fra det internasjonale landskapet kan prøves ut i norsk kontekst.

Mangfold

Spørsmål 27

UiT har kvoteordninger for samiskspråklige på flere utdanninger, men det poengteres at det må gjøres endringer i den tekniske løsningen for håndtering av de små kvotene slik at disse har reell virkning. Slik samisk kvote fungerer i dag, vil studenter som får tilbud i denne kvoten uansett ha fått tilbud i andre kvoter på grunn av kvoteprioriteringen som benyttes. For å sikre at det finnes relevant kompetanse om samisk språk, kultur og samfunn på tvers av profesjoner, bør det utredes nye tiltak.

Spørsmål 28

Noen studieprogrammer ved UiT har søkt om å kunne gi tilleggs poeng for det underrepresenterte kjønn. Vårt helsefaglige fakultet har fått midler til et pilotprosjekt som bruker rollemodeller for å øke andelen gutter i helsefag, spesielt sykepleie. Effekten av prosjektet er foreløpig ukjent, men ved suksess bør sentrale myndigheter sikre langsiktig finansiering og prioritering av slike tiltak. Myndighetene på dessuten fortsette arbeidet med å promotere at jenter og teknologi er en god kombinasjon. En annen utfordring er tilrettelegging for studenter med funksjonsnedsettelse. NAV støtter kun 3-årige utdanninger, men vi har studenter med funksjonsnedsettelse i 5-årige programmer. Økt studiestøtte fra NAV vil bidra til at disse studentene kan fullføre integrerte mastergradsprogrammer.

Vi takker igjen for muligheten til å komme med innspill til profesjonsmeldinga!

Vennlig hilsen

Julia Holte Sempler
Avdelingsdirektør
Avdeling for forskning, utdanning og formidling
UiT Norges arktiske universitet

–
julia.sempler@uit.no

Kristina Svensen
Rådgiver
Seksjon for forskning og utdanningskvalitet
UiT Norges arktiske universitet

–
kristina.svensen@uit.no

på vegne av UiT Norges arktiske universitet